

עובדים, מעסיקים ועוגת ההכנסה הלאומית

דו"ח לשנת 2007

1.5.08

א ד ו ה A D V A

ת.ה. 36529, תל אביב 61364

טלפון: 03-5608871

פקס: 03-5602205

www.adva.org

advainfo@bezeqint.net

הוועד המנהל

ד"ר יוסי דהאן, יו"ר

גב' גילברט פינקל (מ.א.), גזברית

פרופ' איסמעיל אבו־סעד

ד"ר ניצה ברקוביץ

פרופ' יוסי יונה

פרופ' אורן יפתחאל

פרופ' יוברט לוייון

פרופי ריקי סויה

ד"ר יצחק ספורטא

ד"ר דני פילק

ד"ר רחל קלוש

פרופ' אורי רם

ועדת הביקורת

עו"ד עובדיה גולסטני

עו"ד דורי ספיבק

צוות

מנהלת: גב' ברברה סבירסקי

מנהל אקדמי: ד"ר שלמה סבירסקי

רכות מחקר: גב' אתי קונור־אטיאס

חוקרת: עו"ד נוגה דגן־בוזגלו

חוקרת ורכות-עמיתה, פורום נשים לתקציב הוגן: גב' יעל חסון

רכות-עמיתה, פורום נשים לתקציב הוגן: עו"ד עולא שתייוי

לוביסטית, פורום נשים לתקציב הוגן: גב' ולריה סייגלשיפר

מנהלת הדרכה: גב' גלי מרקמן

מנהלת משרד: גב' מירה אסאו־אופנהיים

עיקרי הדברים

חלוקת ההכנסה הלאומית בין עובדים למעסיקים - פחות שוויונית משהיתה בתחילת העשור

ב־2007 הסתמנה התייצבות בחלוקת ההכנסה הלאומית, בין עובדים ומעסיקים. חלקם של המעסיקים נותר ברמה של 13%, בדומה לשנתיים הקודמות, ואילו חלקם של העובדים נותר ברמה של 62%, כמו בשנתיים הקודמות. אלא שחלוקה זו היא שוויונית פחות מזו ששררה בתחילת העשור: ב־2000 עמד חלקם של המעסיקים על 10% וחלקם של העובדים על 68%. חלקם של העובדים בהכנסה הלאומית נמצא בירידה מזה כשני עשורים. אילו עמד חלקם של העובדים בעוגה של 2007 על 66%, כפי שהיה בשנת 2003 (ולא על 62%, כפי שהיה בפועל), היו העובדים מקבלים, כקבוצה, 23.2 מיליארד ₪ נוספים; כל עובד ועובדת עשויים היו לקבל, בממוצע, תוספת שנתית של 8,017 ₪, או כ־670 ₪ לחודש. הסכום שהעובדים הפסידו נותר בידי המעסיקים.

עלייה זעירה בשכר השכירים, עלייה תלולה בשכר המנהלים

ב־2007 נרשם גידול בתמורה לעבודה ליחידת תוצר – לראשונה מאז 2001. עם זאת, התמורה לעבודה ליחידת תוצר ב־2007 עדיין רחוקה מן הרמה שנרשמה ב־2001. השכר של שכיר לשעה עלה בין 2003 ל־2006 בעשרים אגורות בלבד – מ־42.7 ₪ ל־42.9 ₪. זאת, בשעה שעלות השכר השנתית הממוצעת של מנהל בכיר בחברות הבורסאיות, שעמדה ב־2003 על 1.61 מיליון ₪, עלתה ל־2.17 מיליון ₪ ב־2006 (ול־2.34 ב־2007; במחירי 2007). בהתייחסו לעלייה המתונה של השכר הממוצע במשק כתב בנק ישראל ברו"ח שלו לשנת 2007 כי "עלייה מתונה... של השכר בתקופה של צמיחה היא תופעה שקשה להסבירה".

שיפור בתעסוקה, החמרה במצבם של המובטלים

ב־2007 נוספו למשק 105.4 אלף מועסקים/ות חדשים/ות. בניגוד לשנים הראשונות של גל הצמיחה הנוכחי, שבהן חלק גדול מן המועסקים/ות החדשים/ות עבדו במשרות חלקיות, הרי שב־2007, כ־70% מן המועסקים והמועסקות החדשים/ות עבדו במשרות מלאות.

עם כל זאת, כ־260 אלף ישראלים לא נהנו מן השיפור: רובם – כ־212 אלף – משום שלא היו מועסקים, ומיעוטם – כ־47 אלף – משום שהתייאשו ממציאת עבודה. מצבם של המובטלים חמור בהרבה משהיה בעבר, בגלל ההחמרה בתנאי הזכאות לדמי אבטלה. ב־2007, סך תשלומי דמי אבטלה על ידי המוסד לביטוח לאומי עמד על 1.757 מיליארד ₪, 47% בלבד מן הסכום ששולם ב־2001 (3.773 מיליארד ₪). זאת, למרות שב־2001, מספר מקבלי דמי אבטלה – 79.8 אלף – היה קטן ממספרם ב־2007 – 94.1 אלף.

בה בשעה ששיעור הבלתי מועסקים מצוי בירידה, יש גידול במספר דורשי העבודה (מובטלים הרשומים בלשכת התעסוקה) שאבטלתם נמשכת תקופה ארוכה: ב־2007, 38.7% מן המובטלים חיפשו עבודה מעל לחצי שנה.

ב־2007, שיעור העובדים במשרה חלקית שלא מרצון עמד על 14.4% מכלל העובדים במשרה חלקית. מדובר בשיפור בהשוואה לשנים קודמות: 19% ב־2000, 23.1% ב־2001, 21.1% ב־2002, 21.2% ב־2003, 21.2% ב־2004 ו־18.8% ב־2005.

עובדים, מעסיקים ועוגת ההכנסה הלאומית: דו"ח לשנת 2007 מציג

תמונת מצב של התעסוקה, האבטלה, השכר וחלוקת ההכנסה הלאומית בין העובדים למעסיקים.

עובדים, מעסיקים ועוגת ההכנסה הלאומית: דו"ח לשנת 2007 מתפרסם

ערב האחד במאי. אנו מוצאים כי זהו מועד ראוי לבחון אחת לשנה את מצבם של העובדים והעובדות בישראל בכל הנוגע לתעסוקה, לשכר ולחלקם בעוגת הלאומית.



פרק
א

חלוקת העוגה הלאומית בין עובדים ומעסיקים

ההכנסה הלאומית

ההכנסה הלאומית מוגדרת על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (להלן ה"למ"ס) כך: התוצר המקומי הגולמי, פחות ההכנסה (תמורה לעבודה והכנסה מרכוש) ששולמה לעובדים ולבעלי עסקים זרים הפועלים בישראל, בתוספת ההכנסות ששולמו לעובדים ולבעלי עסקים

ישראליים מחו"ל. ובמלים אחרות, ההכנסה הלאומית מוגדרת כסכום הכולל של ההכנסות של ישראלים, עובדים ומעסיקים, בין אם פעלו בישראל ובין אם פעלו בחו"ל. ההכנסות של עובדים ובעלי עסקים זרים הפועלים בישראל, נחשבות חלק מן ההכנסה הלאומית של הארצות מהן באו.

חלקם של העובדים, חלקם של המעסיקים

ההכנסה הלאומית מורכבת מחלקם של העובדים, חלקם של המעסיקים ומסים על ייצור מקומי.

חלקם של העובדים

חלקם של העובדים בעוגה הלאומית מורכב משלושה: תמורה לשכירים מקומיים; תמורה ללא שכירים (עצמאים); ותמורה לשכירים מחו"ל. התמורה לשכירים כוללת את התשלומים הישירים (שכר ומשכורת) וכן את ההפרשות הסוציאליות של המעסיקים עבור העובדים לקרנות ולקופות כגון: קופות פנסיה ותגמולים, ביטוח לאומי וכיו"ב. כאשר לשכירים מחו"ל, כבר ציינו לעיל כי ה"למ"ס אינה כוללת את ההכנסה שלהם בחישוב ההכנסה הלאומית. אנו החלטנו להציג את הנתון בכל זאת, כדי להציג את חלקם בעוגה: העובדים מחו"ל, "עובדים זרים" ופולסטינים, מהווים חלק נכבד מכוח העבודה הישראלי – לפי חישובים שונים, בין 8% ל-10%; אך כפי שניתן לראות, חלקם בעוגת ההכנסה הלאומית הוא קטן. התמורה ללא שכירים (עצמאים) היא

סכום שה"למ"ס גוזרת מתוך סכומים אחרים: מספר שעות העבודה של הלא-שכירים כפול השכר הממוצע לשעה בענף בו הם מועסקים במגזר העסקי.

חלקם של המעסיקים

חלקם של המעסיקים קרוי ב"למ"ס "העודף התפעולי". הוא מחושב על ידי הפחתה מן התוצר המקומי של שני סכומים: (1) חלקם של העובדים ו-(2) המסים על הייצור המקומי. "העודף התפעולי" הוא ברובו של המגזר העסקי. העודף התפעולי המוצג בלוחות שלהלן אינו כולל הכנסות מדירור; זאת, כדי להדגיש את התמורה שמקבלים המעסיקים מפעילות כלכלית יצרנית. יש לציין כי "העודף התפעולי" המתקבל מוטה כלפי מטה: ראשית, משום שהוא אינו כולל מענקי הון, המהווים כ-2% מהתוצר העסקי; שנית, משום שבחברות פרטיות קטנות רושמים הבעלים חלק מהכנסותיהם כ"הכנסות משכר", ובכך הם מגדילים את חלקם של העובדים בעוגה הלאומית, במקום את חלקם של המעסיקים.

חלוקת ההכנסה הלאומית בין עובדים ומעסיקים

ב-2007 הסתמנה התייצבות בחלוקת ההכנסה הלאומית, בין עובדים ומעסיקים. חלקם של המעסיקים (שהכפיל את עצמו בגל הצמיחה הנוכחי) נותר ברמה של 13%, בדומה לשנתיים הקודמות, ואילו חלקם של העובדים, שהצטמק בגל הצמיחה הנוכחי, נותר ברמה של 62%, כמו בשנתיים הקודמות.

חלוקה זו היא שוויונית פחות מזו ששררה בתחילת העשור: ב-2000 עמד חלקם של המעסיקים על 10% וחלקם של העובדים על 68%. חלקם של העובדים בהכנסה הלאומית מצוי בירידה מזה כשני עשורים (ר' עמוד 12 להלן).

הלוח שלהלן מאפשר לנו לעקוב אחר השינויים בחלוקת ההכנסה הלאומית שהתרחשו בעשור הנוכחי.

ב-2000, שנת בועת ההיי טק, ההכנסה הלאומית עמדה על 453.9 מיליארד ₪ (גידול של 8% לעומת 1999). מתוך הכנסה זו, חלקם של העובדים עמד על 68% וחלקם של המעסיקים ("העודף התפעולי") עמד על 10%.

בשנה שלאחר מכן, 2001, עם התפוגגות בועת ההיי טק ופריצת האינתיפאדה, ההכנסה הלאומית גדלה בשיעור נמוך יותר – 1.1%, והגיעה לסכום של 461.9 מיליארד ₪. חלקם של העובדים בעוגה הלאומית גדל במעט והגיע ל-69%. לעומת זאת, הרווחיות של המעסיקים נפגעה מאוד: הסכום הכולל שהם קיבלו ירד מ-46.2 מיליארד ₪ ל-34.2 מיליארד ₪ (ירידה של 26%), וחלקם בהכנסה הלאומית הצטמצם מ-7% ל-6%.

חלוקת ההכנסה הלאומית

2007-2000 • במיליוני ש"ח • במחירי 2007



2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	
579,500	550,601	516,421	480,483	452,190	447,975	461,938	453,895	סך כל ההכנסה הלאומית במחירי שוק
361,373	339,254	321,000	308,826	298,084	303,689	318,114	308,956	1. חלקם של העובדים תמורה לעבודה לתושבי ישראל
332,118	311,150	294,986	284,803	275,105	282,490	295,619	286,276	תמורה מקומית לשכירים
38,365	36,869	34,560	33,104	33,957	34,108	35,668	36,632	תמורה מקומית לעצמאים
9,110	8,765	8,546	9,081	10,978	12,908	13,173	13,952	פחות: תמורה לעובדים מחו"ל
74,118	78,390	65,248	54,350	43,780	28,122	34,220	46,215	2. חלקם של המעסיקים עודף תפעולי מקומי למעט דירות בבעלות
104,620	96,105	98,018	95,514	88,400	89,265	86,484	87,181	3. מסים נטו על ייצור מקומי

הערה: הלוח אינו כולל הכנסות מקומיות מדירות בבעלות והכנסות מרכוש ויזמות בחו"ל. מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך ה"למ"ס, חשבונות לאומיים בישראל 1995-2006, ינואר 2008; נתונים שהתקבלו מגף חשבונות לאומיים שבלמ"ס 18.3.2008.

ב־2002, המיתון שחוללה האינתיפאדה התבטא בהצטמקות ההכנסה הלאומית – מ־461.9 מיליארד ש"ל ל־448.0 מיליארד ש"ל לערך (ירידה של 3%). הסכום הכולל שקיבלו העובדים הצטמק גם הוא, וחלקם בהכנסה הלאומית (המצומקת) ירד ל־68%. הסכום הכולל שקיבלו המעסיקים צנח מ־34.2 מיליארד ש"ל ל־28.1 מיליארד ש"ל – שפל של כל העשור – וכך גם חלקם בעוגה, שירד ל־6%.

במחצית השנייה של 2003 הסתמנה רגיעה בעימות עם הפלסטינים והפעילות הכלכלית החלה להתרחב. עתה, הסכום שנותר בידי המעסיקים גדל והיה גבוה מזה של 2001. לעומת זאת, הסכום שקיבלו העובדים המשיך לקטון, וגם חלקם בעוגה ירד, מ־68% ל־66%, בעוד שחלקם של המעסיקים גדל מ־6% ל־10%.

המגמה התחזקה עוד בשנים 2004–2006: הסכום הכולל שקיבלו העובדים החל לגדול מעט, ובשנת 2005 הוא עבר את הרמה שנקבעה ב־2001, אולם חלקם בעוגה (המתרחבת) המשיך לקטון, מ־64% ב־2004 ל־62% ב־2005 וב־2006. במקביל, חלקם של המעסיקים המשיך לגדול – מ־11% ב־2004 ל־13% ב־2005 ול־14% ב־2006. הסכום שקיבלו המעסיקים גדל פי 1.5 לערך, מ־54.3 מיליארד ש"ל ל־78.3 מיליארד ש"ל.

בשנת 2007 ההכנסה הלאומית המשיכה לגדול ועמדה על 579.5 מיליארד ש"ל (עלייה של 5.2%). חלקם של העובדים בעוגת ההכנסות נותר ללא שינוי – 62% – זו שנה שלישית ברציפות, וכך גם חלקם של המעסיקים, שהתייצב על רמה של 13%.

חלוקת ההכנסה הלאומית

2007-2000 • באחוזים



2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	סך כל ההכנסה הלאומית במחירי שוק
100	100	100	100	100	100	100	100	
62	62	62	64	66	68	69	68	1. חלקם של העובדים תמורה לעבודה לתושבי ישראל
57	56	57	59	61	63	64	63	תמורה מקומית לשכירים
7	7	7	7	8	8	8	8	תמורה מקומית לעצמאים
2	2	2	2	2	3	3	3	פחות: תמורה לעובדים מחו"ל
13	14	13	11	10	6	7	10	2. חלקם של המעסיקים עודף תפעולי מקומי למעט דירות בבעלות
18	18	19	20	20	20	19	19	3. מסים נטו על ייצור מקומי

הערה: הלוח אינו כולל הכנסות מקומיות מדירות בבעלות והכנסות מרכוש ויזמות בחו"ל.

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, חשבונות לאומיים בישראל 1995–2006, ינואר 2008; נתונים שהתקבלו מגף חשבונות לאומיים שבלמ"ס 20.3.2008.

גם כאשר מדובר באחוזים בודדים, הסכומים הם משמעותיים: ב־2007, לדוגמא, עמדה ההכנסה הלאומית של ישראל על 579.5 מיליארד ש"ל. אחוז אחד מזה היה 5.8 מיליארד ש"ל. אילו עמד חלקם של העובדים בעוגה של 2007 על 66%, כפי שהיה בשנת 2003 (ולא על 62%, כפי שהיה בפועל), היו העובדים מקבלים, כקבוצה, 23.2 מיליארד ש"ל נוספים. לצורך המחשה: אם נחלק את הסכום הזה במספר הכולל של כוח העבודה בישראל – ב־2007, כ־2.9 מיליון (כולל עובדים לא ישראלים) – נמצא, כי באותה שנה עשויים היו כל עובד ועובדת לקבל, בממוצע, תוספת של 8,017 ש"ל, או כ־670 ש"ל לחודש. הסכום שהעובדים הפסידו נותר בידי המעסיקים.

חלוקת ההכנסה של המגזר העסקי

במגזר העסקי, שבו בעיקר מיוצר "העודף התפעולי", חלקם של המעסיקים בעוגת ההכנסה גדול יותר מאשר בעוגת ההכנסה של כלל המשק, אותה ראינו בעמוד הקודם; בהתאם, חלקם של העובדים קטן יותר.

מאז 2004, השנה המלאה הראשונה של גל הצמיחה הנוכחי, יש יציבות בחלקם של העובדים בעוגת ההכנסה של המגזר העסקי: 56%–57%.

מדובר בהצטמקות בחלקם של העובדים, שכן בתחילת העשור הוא עמד על 61% ב־2000 ועל 63% ב־2001.

חלקם של המעסיקים בעוגת ההכנסות של המגזר העסקי קטן מעט ב־2007, וחזר לרמתו ב־2005 – 25%. עם זאת, חלקם של המעסיקים עדיין גבוה באופן משמעותי ממה שהיה בתחילת העשור: 20% ב־2000 ו־18% ב־2001.

חלוקת ההכנסה במגזר העסקי

2007-2000 • באחוזים מתוך התמ"ג העסקי

2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	תמ"ג במחירי שוק
100	100	100	100	100	100	100	100	
57	56	56	57	58	62	63	61	1. חלקם של העובדים
49	48	48	48	50	53	54	52	תמורה לשכירים
8	8	8	8	9	9	9	9	תמורה לעצמאים
25	27	25	24	22	18	18	20	2. חלקם של המעסיקים עודף תפעולי מקומי למעט דירות בבעלות
18	18	19	20	20	20	19	19	3. מסים נטו על ייצור מקומי

הערה: בחלק מן העמודות הסכומים מסתכמים ליותר מ־100% בגלל עיגול של המספרים.

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, חשבונות לאומיים בישראל 1995–2006, ינואר 2008; נתונים שהתקבלו מגף חשבונות לאומיים שבלמ"ס 20.3.2008.

על הירידה בחלקם של העובדים בעוגת ההכנסה הלאומית

נתונים שפירסם השנה בנק ישראל מעלים כי בישראל, חלקם של העובדים בהכנסה הלאומית מצוי במגמת ירידה מזה כשני עשורים. בנק ישראל מצביע על מספר אפשרויות להסבר ובהן, היחלשות כוח המיקוח של ההסתדרות, הגלובליזציה היוצרת לחץ להורדת שכרם של עובדים ברחבי העולם, והמעבר של חלק מן המשק לענפים עתירי הון (בנק ישראל, דו"ח שנתי 2007: 44).

על אלה ניתן להוסיף עוד שני גורמים:

האחד, האימוץ על ידי המדינה, במסגרת תכנית החירום לייצוב המשק ב־1985, של מדיניות ניאו־ליברלית החותרת לחזק את מעמדם של בעלי ההון, בין השאר באמצעות הוזלת עלות העבודה.

השני, בשנות ה־1990 הוצף שוק העבודה בישראל במגוון של עובדים חדשים שהועסקו בשכר נמוך וחלקם היה חסר הגנה מקצועית: מהגרים יהודים ממדינות חבר העמים ואתיופיה, מהגרי עבודה מרחבי העולם ומספר רב של עובדים פלסטיניים שהמשיכו לעבוד בתחומי הקו הירוק למרות הסגרים.

בנק ישראל פירסם גם נתונים המורים על כך שמגמת הירידה בחלקם של העובדים בהכנסה הלאומית משותפת לארצות רבות אחרות, ובהן יפן, ארצות אירופה המערבית וצפון אמריקה. ישראל מתייחדת ממרבית הארצות בשינויים הקיצוניים המתרחשים בה כמו גם בירידה התלולה בחלקם של העובדים שהתרחשה בגל הצמיחה הנוכחי (שם: 46).

עם זאת, הירידה בחלקם של העובדים אינה מהלך אוניברסלי בלתי נמנע: בכמה ארצות ובהן בלגיה, שוודיה ופינלנד נרשמו עליות בחלקם של העובדים בזמן שבארצות אחרות היתה ירידה (טלי קריסטל, "חלק העבודה בהכנסה הלאומית בשנים 1955–2005, מכון ון ליר, הכנס השנתי השלישי של התכנית לכלכלה וחברה, דצמבר 2007).

גידול בתמורה לעבודה ליחידת תוצר

ב־2007 נרשם שינוי לטובה, כאשר התמורה לשעת עבודה עלתה יותר מן התוצר לשעת עבודה, ועקב כך נרשמה עלייה בתמורה לעבודה ליחידת תוצר. גל הצמיחה הנוכחי התאפיין, ברוב שנותיו, בגידול בתוצר לשעת עבודה. לצד זה היה גידול איטי בתמורה לשעת עבודה. כיוון שהגידול בתוצר היה גבוה מן הגידול בתמורה, התמורה לעבודה ליחידת תוצר הלכה וירדה. התמורה לעבודה ליחידת תוצר ב־2007 עדיין נמוכה מזו שנרשמה בתחילת העשור.

תמורה לשעת עבודה, תוצר לשעת עבודה ותמורה לעבודה ליחידת תוצר

2000-2007 • מדד 2000 = 100

שנה	כלל המשק			הסקטור העסקי	
	תמורה לשעת עבודה	תוצר לשעת עבודה	תמורה לעבודה ליחידת תוצר	תוצר לשעת עבודה	תמורה לעבודה ליחידת תוצר
2000	100	100	100	100	100
2001	102.7	100.9	101.8	98.9	103.3
2002	97.2	97.0	100.2	93.3	102.7
2003	95.3	98.4	96.9	93.9	96.8
2004	97.5	103.3	94.4	95.8	93.6
2005	98.0	105.6	92.8	98.0	91.9
2006	101.3	109.0	92.9	101.6	91.3
2007	102.6	108.0	95.0	104.0	93.9

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך נתונים שהתקבלו מגוף חשבונות לאומיים שבלמ"ס, 18.3.2008.

התמורה לשעת עבודה מתקבלת על ידי חלוקת סך התמורה לעבודה (סך ההוצאה לשכר ומשכורת וכן ההפרשות הסוציאליות של המעסיקים) בסך הכולל של שעות העבודה במשק (שכירים בלבד) במהלך שנה.

התוצר לשעת עבודה מתקבל על ידי חלוקת התוצר הכולל במספר הכולל של שעות עבודה של מועסקים (שכירים ועצמאים), והוא משקף את מידת הפריון במשק.

התמורה לעבודה ליחידת תוצר מתקבלת על ידי חלוקת התמורה לשעת עבודה בתוצר לשעת עבודה.

פרק
ב

שכר גבוה, שכר נמוך



עליית שכר קלה מאוד

כל נתוני השכר במשק מצביעים על עליית שכר קלה מאוד במהלך גל הצמיחה הנוכחי. בישראל מתפרסמים שני נתונים עיקריים על שכר¹:

א. שכר של שכירים: נתון זה מתבסס על סקרי הכנסות של הלמ"ס. נתון זה קיים הן לפי חודש והן לפי שעה. הנתון המעודכן ביותר הוא עבור 2006.

1. שכר למשרת שכיר: נתון זה מתבסס על טופס 102 של המוסד לביטוח לאומי ועל מקורות מינהליים אחרים. זהו הנתון המשמש ל"שכר הממוצע במשק", המתפרסם אחת לחודש על ידי הלמ"ס. למרבה הצער, נתון זה קיים רק לחודש ולא לשעה. הנתון המעודכן ביותר הוא עבור תחילת 2008.

הנתונים עבור השנים 2003–2006 הם כדלהלן:

- 1. השכר החודשי של שכירים עלה בין 2003 ל-2007 ב-0.8%.**
- 2. השכר לשעה של שכירים עלה בין 2003 ל-2006 ב-20% אגורות.**
- 3. השכר החודשי למשרת שכיר – הלא הוא "השכר הממוצע במשק" – עלה בין 2003 ל-2006 ב-3.9% – שיעור משמעותי יותר, אבל רחוק מלהדביק את שיעור הצמיחה במשק, העומד זו שנה רביעית על למעלה מ-5% לשנה. ב-2007 עלה השכר הממוצע במשק ב-1.9%.**

בהתייחסו לעלייה המתונה של "השכר הממוצע במשק" ב-2007 כותב בנק ישראל כי "עלייה מתונה יחסית של השכר... בתקופה של צמיחה היא תופעה שקשה להסבירה" (בנק ישראל, דו"ח שנתי 2007: 202). בנק ישראל מונה כמה הסברים אפשריים ובהם הכניסה לשוק של עובדים חדשים רבים בשכר נמוך; ייסוף השקל, שפעל למיתון עליות השכר של שכירים בעלי שכר גבוה; והיחלשות כוח המיקוח של העובדים (שם: 203–204).

בנק ישראל נמנע מלמנות גורם נוסף, לא פחות חשוב מכל הנ"ל: הכוח הרב המצטבר מזה שני עשורים בידי המעסיקים ככלל וקבוצות ההון הגדולות בפרט, בעידוד המדינה. תוצאה עיקרית של כוח מצטבר זה היא, גידול ברווחיות של המגזר העסקי, בין השאר על חשבון חלקם של העובדים והעובדות. בנק ישראל עצמו מציין כי בישראל של ימינו, "התשואה על ההון... גבוהה מאוד יחסית לעבר, וגם יחסית למדינות אחרות, ורמתה לתשואה במדינות מתפתחות" (שם: 39–40). והוא מוסיף כי "התשואה הנקייה על ההון גבוהה יחסית לרמת הריבית הריאלית, פער המרמז על רווחיות גבוהה במגזר העסקי" (שם: 40).

להלן אנו מציגים נתונים על שכר לשעה. בחרנו להתרכז בשכר לשעה בראש ובראשונה מכיוון שנשים רבות עובדות במשרה חלקית. כאשר משווים בין גברים לנשים על פי שכר חודשי, ההפרש הממוצע ביניהם הוא 37% (ב-2006). כאשר משווים ביניהם על פי שכר לשעה, ההפרש הוא עדיין גבוה, אך קטן יותר – 16% (ב-2006).

כאמור, השכר לשעה קיים רק עבור "שכר של שכירים", ולא עבור "השכר הממוצע במשק".

קפאון בשכר שכירים לשעה

ב-2006, השכר הממוצע לשכיר לשעה – 42.9 ₪ – היה גבוה מזה של 2003 – 42.7 ₪ – בעשרים אגורות בלבד.

זהו ביטוי מוחשי ביותר לכך שגל הצמיחה הנוכחי לא לווה, עד 2006, בשיפור כללי בשכרם של השכירים.

השכר של נשים עלה בשישים אגורות וזה של גברים – בעשר אגורות.

ניתוח לפי ענף, עבור כלל העובדים והעובדות, מעלה כי רק בשני ענפים נרשמה עלייה בשכר לשעה: בנקאות וביטוח ושירותים עסקיים. בכל חמשת הענפים האחרים המוצגים בלוח שלהלן, השכר לשעה ירד: הירידות המשמעותיות ביותר היו בענף החינוך ובענף שירותי אירוח ואוכל.

כאשר בוחנים את הגברים בנפרד, התמונה דומה לזו של כלל כוח העבודה: עליית שכר בענף הבנקאות והביטוח ובענף השירותים העסקיים וירידה בכל שאר חמשת הענפים המוצגים בלוח.

בקרב השכירות, התמונה שונה: השכר לשעה עלה לא רק בענף הבנקאות והביטוח ובענף השירותים העסקיים אלא גם בענף התעשייה ובענף מסחר ותיקון כלי רכב; לעומת זאת, השכר בענף שירותי אירוח ואוכל, בענף חינוך ובענף שירותי בריאות, רווחה וסעד – ירד.

הלוח מצביע על הפרשים משמעותיים ביותר בשכר לשעה בין גברים לנשים. ככל שרמת השכר עולה, כך עולה גם ההפרש בין גברים לנשים: ההפרש הנמוך ביותר הוא בענף שירותי אירוח ואוכל ובענף מסחר ותיקון כלי רכב (ב-2006, הפרש של 20% לערך) וההפרש הגבוה ביותר הוא בענף בנקאות וביטוח (ב-2006, הפרש של 55%).

¹על ההבדלים בין שני הנתונים ר' נירית ישראלי, ההבדל בין השכר הממוצע לשכיר לבין השכר הממוצע למשרת שכיר. המוסד לביטוח לאומי ומכון פאלק, מרץ 1995.



שכר ברוטו ממוצע לשעה

בקרב שכירים • ענפים נבחרים • לפי מין • 2006-2003
• בש"ח • במחירי 2007

	2006	2005	2004	2003
סך הכל				
כל השכירים והשכירות במשק	42.9	42.9	43.0	42.7
תעשייה	43.2	43.9	43.4	43.6
מסחר ותיקון כלי רכב	33.8	33.7	33.8	33.9
שירותי אירוח ואוכל	27.0	27.1	26.9	28.5
בנקאות וביטוח	64.2	62.2	59.1	59.7
שירותים עסקיים	50.7	50.9	47.6	48.9
חינוך	44.6	46.0	45.9	46.4
שירותי בריאות רווחה וסעד	43.2	43.8	44.1	44.1
גברים				
כל השכירים במשק	46.0	46.1	46.0	45.9
תעשייה	45.5	46.4	45.9	46.3
מסחר ותיקון כלי רכב	36.1	36.8	36.8	37.4
שירותי אירוח ואוכל	28.7	28.4	28.0	29.5
בנקאות וביטוח	82.2	79.8	71.3	74.4
שירותים עסקיים	55.8	56.6	52.4	53.7
חינוך	53.7	55.4	54.4	55.3
שירותי בריאות רווחה וסעד	56.9	54.6	54.9	57.1
נשים				
כל השכירות במשק	38.5	38.4	38.7	37.9
תעשייה	36.3	36.5	35.5	35.5
מסחר ותיקון כלי רכב	29.8	28.3	28.8	28.0
שירותי אירוח ואוכל	23.8	25.1	25.2	26.9
בנקאות וביטוח	53.0	52.1	52.5	48.3
שירותים עסקיים	42.8	42.4	40.1	41.7
חינוך	41.6	42.7	42.7	42.9
שירותי בריאות רווחה וסעד	38.5	39.9	39.7	38.9

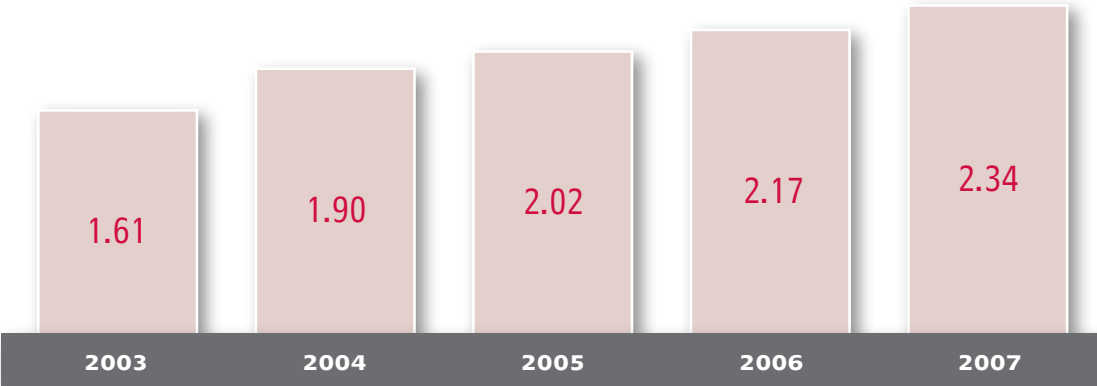
הערה: שכר ברוטו לשעה לשכיר/ה: הכנסה זו מתקבלת מחלוקת ההכנסה התלת חודשית ברוטו משכר וממשכורת, בסך כל שעות העבודה בשלושת החודשים הנ"ל.
מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, סקר הכנסות 2003 ו-2006.

עלייה בשכר המנהלים הבכירים

בעוד ששכרם של מרבית השכירים מדשדש במקום, שכרם של המנהלים הבכירים בחברות הבורסאיות המשיך לטפס כלפי מעלה גם ב־2007.
בכל הנוגע לשכר, זהו השינוי המתמשך המשמעותי ביותר במשק הישראלי.
העיתון גלובס מפרסם, אחת לשנה, נתונים על עלות השכר השנתית של חמשת המנהלים הבכירים בכל חברה הנסחרת בבורסה.
לפי נתוני גלובס, עלות השכר השנתית הממוצעת של מנהל בכיר בחברות הבורסאיות, שעמדה ב־2003 על 1.61 מיליון ₪, עלתה ב־2007 ל־2.34 מיליון ₪ – גידול של 45%, לערך.

שכר מנהלים

עלות שכר שנתית ממוצעת של מנהל בחברה בורסאית • 2007-2003 • במיליוני ש"ח • במחירי 2007



מקור: מקור: מגזין גלובס, "שכר מנהלים 2007", 2-3.4.2008

שיעורי שינוי באחוזים

2003	2004	2005	2006	2007
2.6%	18.5%	6.3%	7.3%	7.8%

מקור: מקור: מגזין גלובס, "שכר מנהלים 2007", 2-3.4.2008

בכל הענפים, הרוכ מקבל שכר נמוך

כאשר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת, אחת לחודש, את השכר הממוצע במשק, התקשורת אוהבת להתמקד בהפרשי השכר הגדולים בין ענפים שונים במשק. למשל, בין השכר בענף החשמל או בענף הבנקאות לבין השכר בענפי השירותים. אלא שהנתון הממוצע עבור כל ענף מסתיר בדרך כלל שתי עובדות: האחת, החלוקה הפנימית בתוך כל ענף היא מאוד לא שוויונית: והשנייה, בכל הענפים, ללא יוצא מן הכלל, חלק גדול מן העובדים והעובדות משתכר שכר נמוך. גם בענפים שבהם השכר הממוצע הוא גבוה, רק מיעוט קטן מקבל שכר גבוה. אלא ששכר המיעוט הוא לעתים כה גבוה, עד שהוא מעלה את השכר הממוצע בענף, גם כאשר הרוכ מקבל שכר נמוך. נוכל לעמוד על כך בעזרת נתונים של המוסד לביטוח לאומי, על התפלגות השכר בענפים השונים יחסית לשכר הממוצע במשק. השנה הראשונה עבורה קיבלנו נתונים היא 1994 והאחרונה - 2005 (הביטוח הלאומי עדיין לא פרסם את הנתונים לשנים 2006-2007).

בממוצע, כ-41% מכלל השכירים קיבלו ב-2005 שכר בגובה שעד מחצית מן השכר הממוצע, שעמד באותה שנה על 7,771 ₪ (ומחצית - 3,886 ₪). בענף שירותי אירוח ואוכל, שבו מצאנו את השכר לשעה הנמוך ביותר, שיעור המשתכרים עד מחצית השכר הממוצע עמד על 48.5%. אלא שגם בענף הבנקאות והשירותים העסקיים, שבו נרשם השכר הממוצע לשעה הגבוה ביותר במשק, היה שיעור המשתכרים עד מחצית השכר הממוצע גבוה - 45.0%.

שישים אחוזים מכלל השכירים משתכרים בגובה של לא יותר מ-75% השכר הממוצע - ב-2005, 5,828 ₪.

שיעור המשתכרים יותר מן השכר הממוצע - ב-2005 - עמד על 27%. השיעור היה גבוה יותר בענפי התעשייה, התחבורה ובענף הבנקאות והשירותים העסקיים; לעומת זאת, בענפי המסחר, שירותי אירוח ואוכל ושירותים אחרים (שירותים אישיים וחברתיים, שירותים למשק הבית על ידי פרטים, ארגונים וגופים חוץ מדינתיים) - הוא עמד על 16%.

ואילו השיעור הממוצע של המשתכרים שכר גבוה - שלוש פעמים השכר הממוצע ויותר, דהיינו, 23,313 ₪ ומעלה - עמד על 3.7%. בענף הבנקאות והשירותים העסקיים היה השיעור גבוה יותר - 5.7% - ובענף מסחר ושירותי אוכל הוא היה נמוך יותר - 1.9%.

התפלגות העובדים השכירים

לפי ענף כלכלי וקבוצת שכר • 1994 ו-2005 • באחוזים • ממוצע לחודש

ענף כלכלי	שנה	עד השכר הממוצע - שיעורים מצטברים					מעל השכר הממוצע	
		עד מחצית השכר הממוצע	עד 75% מהשכר הממוצע	עד השכר הממוצע	עד 2 פעמים השכר הממוצע	בין 2 פעמים עד 3 פעמים השכר הממוצע	שלוש פעמים ויותר השכר הממוצע	יותר השכר הממוצע
סך הכל	1994	41.9	61.3	72.5	18.7	5.5	3.3	
	2005	40.7	61.0	73.0	17.9	5.4	3.7	
תעשייה	1994	34.4	56.8	69.4	20.7	6.3	3.6	
	2005	24.7	47.3	62.6	22.6	8.4	6.4	
חשמל, בינוי ומים	1994	33.1	60.6	73.8	17.5	5.1	3.6	
	2005	37.5	62.9	74.7	16.0	6.4	2.8	
מסחר ושירותי אוכל	1994	51.7	73.1	83.4	11.6	2.8	2.3	
	2005	48.5	71.6	83.0	12.6	2.6	1.9	
תחבורה	1994	24.1	42.6	56.0	25.1	12.9	6.0	
	2005	31.4	53.4	67.5	19.9	7.9	4.7	
בנקאות ושירותים עסקיים	1994	46.3	63.4	72.6	17.7	5.1	4.5	
	2005	45.0	62.2	71.3	16.3	6.6	5.7	
שירותים ציבוריים	1994	41.2	58.9	70.8	20.8	5.6	2.8	
	2005	39.1	58.4	73.0	21.5	3.8	1.7	
שירותים אחרים	1994	54.4	72.5	82.4	12.7	2.8	2.0	
	2005	56.0	74.1	83.9	11.4	2.8	1.9	

הערה: נתוני הסך הכל כוללים גם שכירים מענף החקלאות ושכירים שהענף הכלכלי בו הם מועסקים אינו ידוע. מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך נתונים שהתקבלו ממנהל המחקר והתכנון שבמוסד לביטוח לאומי, 26.1.2008.

השתתפות מעסיקים במימון התנאים הסוציאליים של העובדים

השכירים, בנוסף לשכר שהם מקבלים, זכאים גם לתשלומים נוספים מהמעסיק: תשלומי המעסיק לביטוח לאומי ולקרנות השתלמות, קופות תגמולים, פיצויים על חשבון המפעל, הסעת עובדים, ארוחות מסובסדות וכיו"ב.

כשם שיש פערים בשכר, כך יש גם פערים בכל הנוגע לתנאים הסוציאליים.

על כך ניתן ללמוד מנתונים על תשלומי מעסיקים עבור תנאים סוציאליים של עובדיהם. למרבה הצער, נתונים שכאלה מצויים כיום רק עבור ענף התעשייה. הנתונים המעודכנים ביותר המצויים בידינו הם עבור 2006. הלוח שלהלן מציג נתונים עבור השנים 2004-2006.

הלוח מציג את סך תשלומי השכר בענפי התעשייה, כשהם מדורגים לפי העוצמה הטכנולוגית שלהם, ולצדם את סך כל הוצאות המעסיקים על תנאים סוציאליים של עובדיהם.

הלוח מרגיש את ההבדלים הניכרים בין קבוצות העובדים השונות, בכל הנוגע להטבות סוציאליות. ב־2006, מעסיקים בתעשיות טכנולוגיה מסורתית שילמו סכום כולל של 1.536 מיליארד ₪ עבור תנאים סוציאליים של עובדיהם – סכום שהיה שווה ל־15.5% מכלל תשלומי השכר במגזר זה של התעשייה. לעומת זאת, מעסיקים בתעשיות טכנולוגיה עילית הוציאו סכום של 3.367 מיליארד ₪, סכום שהיה שווה ל־21.1% מכלל השכר ששולם באותה שנה במגזר זה של התעשייה.

הלוח מעלה, כי חלקן של הוצאות המעסיקים על תנאים סוציאליים בכלל תשלומי השכר, ירד מעט בכל תת־ענפי התעשייה.

תנאים סוציאליים



סך כל תשלומי מעסיקים על תנאים סוציאליים, כאחוז מסך כל תשלומי השכר בענפי תעשייה, המדורגים לפי עוצמה טכנולוגית • 2006-2004 • מספר השכירים באלפים • נתוני שכר והוצאות במיליוני ש"ח • במחירי 2007

2006	2005	2004	
טכנולוגיה מסורתית			
113.7	110.8	111.5	שכירים (באלפים)
9,911	9,520	9,303	שכר עבודה של שכירים
1,536	1,504	1,535	סך תשלומי המעסיקים על תנאים סוציאליים
15.5%	15.8%	16.5%	תשלומי מעסיקים כאחוז מהשכר
טכנולוגיה מעורבת מסורתית			
77.8	75.0	75.2	שכירים (באלפים)
7,997	7,427	7,353	שכר עבודה של שכירים
1,367	1,292	1,294	סך תשלומי המעסיקים על תנאים סוציאליים
17.1%	17.4%	17.6%	תשלומי מעסיקים כאחוז מהשכר
טכנולוגיה מעורבת עילית			
44.2	43.0	43.1	שכירים (באלפים)
5,892	5,698	5,427	שכר עבודה של שכירים
1,267	1,219	1,199	סך תשלומי המעסיקים על תנאים סוציאליים
21.5%	21.4%	22.1%	תשלומי מעסיקים כאחוז מהשכר
טכנולוגיה עילית			
83.5	78.6	76.8	שכירים (באלפים)
15,957	14,709	14,300	שכר עבודה של שכירים
3,367	3,251	3,189	סך תשלומי המעסיקים על תנאים סוציאליים
21.1%	22.1%	22.3%	תשלומי מעסיקים כאחוז מהשכר

הערה: ענפי תעשייה לפי עוצמה טכנולוגית: תעשיות הטכנולוגיה העילית כוללות ענפי אלקטרוניקה, כלי טיס ותרופות. תעשיות טכנולוגיה מעורבת עילית כוללת ענפי כימיה (ללא ענף התרופות), מכונות, ציוד חשמלי וכלי הובלה (ללא ענף הטיס). תעשיות טכנולוגיה מעורבת מסורתית כוללות ענפי כרייה וחציבה, מינרלים אלימתיים, גומי ופליסטיק, מתכת בסיסית ומוצרי מתכת. תעשיות טכנולוגיה מסורתית כוללות ענפי מזון, משקאות וטבק, טקסטיל, הלבשה, מוצרי עור, נייר, דפוס, עץ ומוצרי (הלמ"ס, מדדי תעשייה, סיכומים שנתיים 2002, ספטמבר 2003).

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך נתונים שהתקבלו מגן עסקים שבמ"ס.

שכירים במאיון העליון ושכירים בעלי שכר נמוך

2006-2003

לסיכומו של פרק זה, אנו מציגים נתונים על שכר של שתי קבוצות שכירים: שכירים במאיון העליון ושכירים בעלי שכר נמוך, שאותם הגדרנו, בעקבות נוהג רווח בארגון הבינלאומי לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (OECD), כשכירים שהכנסתם החודשית אינה עולה על 2/3 השכר החציוני בקרב השכירים בישראל. הנתונים המופיעים להלן לקוחים מניתוח שערך מרכז אדוה, של נתוני סקרי הכנסות של הלמ"ס לכל אחת מהשנים 2003-2006 (הלמ"ס עדיין לא פירסמה את קובץ סקרי הכנסות לשנת 2007). הניתוח התמקד בשכירים בלבד (פרטים) ולא כלל את העצמאים. הלוח הראשון מציג נתונים עבור בעלי שכר נמוך, והשני – עבור המאיון העליון. ניתן לראות, כי השכר הנמוך (2/3 השכר החציוני) כמעט ולא השתנה במהלך השנים 2003 – 2006: מ־3,507 ש"ח לחודש ל־3,515 ש"ח לחודש. גם השכר המקנה כניסה למאיון העליון נותר כמעט ללא שינוי באותה תקופה – מ־31,860 ש"ח לחודש ל־31,977 ש"ח לחודש. חלקה של כל אחת משתי הקבוצות בעוגת השכר הכוללת דומה: ב־2006, בעלי השכר הנמוך קיבלו 7%, לערך, מכלל השכר, והמאיון העליון – 6%. אלא שבמקרה הראשון מדובר בקבוצה המהווה כרבע (25.5%) מכלל השכירים בישראל, בעוד שבמקרה השני מדובר בקבוצה המהווה, על פי הגדרה, 1% בלבד מכלל השכירים בישראל.

שכירים המשתכרים עד שני-שליש השכר החציוני

2006-2003 • ב"ש"ח • במחירי 2007

2006	2005	2004	2003	
5,273	5,268	5,362	5,260	השכר החציוני
3,515	3,512	3,575	3,507	2/3 השכר החציוני (שכר נמוך)
25.5%	25.3%	26.2%	25.6%	חלקם של שכירים מקבלי שכר נמוך מתוך כלל השכירים
7.3%	7.3%	7.8%	7.5%	חלקם של מקבלי שכר נמוך בעוגת השכר של השכירים

שכירים הנמנים עם המאיון העליון

2006-2003 • ב"ש"ח • במחירי 2007

2006	2005	2004	2003	
31,977	32,228	31,292	31,860	הרף התחתון של המאיון העליון
1%	1%	1%	1%	חלקם של שכירי המאיון העליון מתוך כלל השכירים
6.1%	6.1%	5.8%	6.4%	חלקו של המאיון העליון בעוגת השכר של השכירים

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, קבצי סקרי הכנסות, שנים שונות.

מי בקבוצת השכר הנמוך ומי במאיון העליון

2006

יותר משליש מן הנשים השכירות בישראל – 36.5% – נמנות עם קבוצת המשתכרים שכר נמוך (כאמור, 3,515 ש"ח לחודש). בקרב הגברים, השיעור המקביל עומד על 15.4%. 1.7% מן הגברים השכירים נמנים עם קבוצת המשתכרים שכר גבוה; זאת, לעומת 0.2% בלבד מן הנשים. כרבע מן היהודים – 25.5% – וכרבע מן הערבים – 26.2% – משתכרים שכר נמוך. בקבוצת המשתכרים שכר גבוה, לעומת זאת, יש הבדל גדול בין ערבים ליהודים: שיעור היהודים בקבוצה זו עמד על 1.1%, ושיעור הערבים – על 0.1%. 22.5% מן המזרחים שהם דור שני בארץ (האב יליד אסיה או אפריקה) נמנים עם קבוצת משתכרי שכר נמוך – בהשוואה ל־20.2% מן האשכנזים דור שני בארץ. מאידך, 2.6% מן האשכנזים דור שני נמנים עם קבוצת משתכרי שכר גבוה – בהשוואה ל־0.7% בלבד מן המזרחים דור שני. שתי קבוצות נוספות שבהן יש שיעור גבוה של משתכרי שכר נמוך הם עולים ממדינות חבר העמים (29.6%) ובעלי השכלה של עד 12 שנות לימוד (31.3%). הקבוצה בעלת השיעור הנמוך ביותר של משתכרי שכר נמוך הם בעלי ההשכלה של 16 שנות לימוד ומעלה – 15.1% בלבד. בקבוצה זו נוכל למצוא גם את השיעור הגבוה ביותר של משתכרי שכר גבוה – 2.7%.

מי בקבוצת השכר הנמוך ומי במאיון העליון

2006 • באחוזים מסך הכל בתא

משתכרי שכר נמוך מתוך סך הכל בתא	משתכרי שכר גבוה מתוך סך הכל בתא	
1.7	15.4	גברים
0.2	36.5	נשים
1.1	25.5	יהודים ואחרים
0.1	26.2	ערבים
0.7	22.5	יהודים מזרחים: ילידי ישראל לאב יליד אסיה או אפריקה
2.6	20.2	יהודים אשכנזים: ילידי ישראל לאב יליד אירופה או אמריקה
0.2	29.6	עולים מברה"מ לשעבר מאז 1990
0.2	31.3	בעלי השכלה של עד 12 שנות לימוד
0.6	27.1	בעלי השכלה של 13-15 שנות לימוד
2.7	15.1	בעלי השכלה של 16 שנות לימוד ומעלה

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, קובץ סקר הכנסות 2006.

פרק
ג

המועסקים/ות החדשים/ות

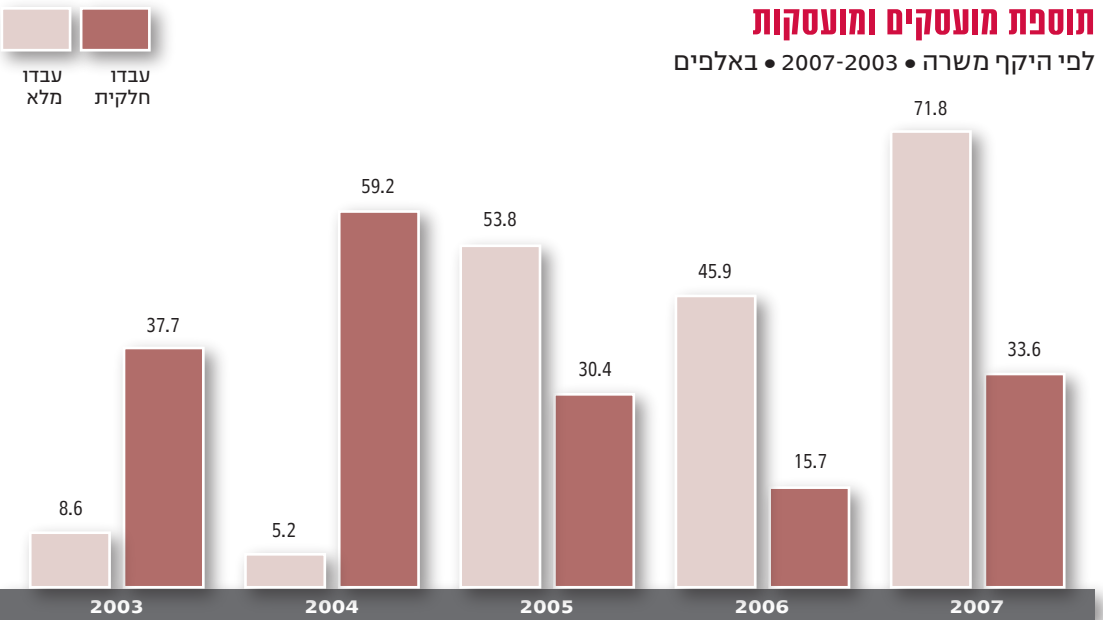
רוב המועסקים החדשים עובדים במשרות מלאות

מאז 2005

ב־2007 נוספו למשק 105.4 אלף מועסקים/ות חדשים/ות. בניגוד לשנים הראשונות של גל הצמיחה הנוכחי, כ־70% מן המועסקים/ות החדשים/ות עבדו במשרות מלאות. בשנתיים הראשונות של גל הצמיחה הנוכחי, 2003 ו־2004, רוב המועסקים/ות החדשים/ות הועסקו במשרות חלקיות. לעומת זאת, בשלוש השנים האחרונות, 2005–2007, רוב המועסקים/ות החדשים/ות הועסקו במשרות מלאות.

תוספת מועסקים ומועסקות

לפי היקף משרה • 2007-2003 • באלפים



הערה: לא כולל נעדרים זמנית מעבודתם.
מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.08, "נתונים מסקר כוח אדם לרבע הרביעי של שנת 2007 ולשנת 2007"; הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

תוספת מועסקים ומועסקות

לפי היקף משרה • 2007-2003 • שיעורי שינוי • באחוזים

2003	2004	2005	2006	2007	
0.6%	0.3%	3.5%	2.9%	4.4%	עבדו מלא
6.2%	9.2%	4.3%	2.1%	4.5%	עבדו חלקית

הערה: לא כולל נעדרים זמנית מעבודתם.
מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.08, "נתונים מסקר כוח אדם לרבע הרביעי של שנת 2007 ולשנת 2007"; הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

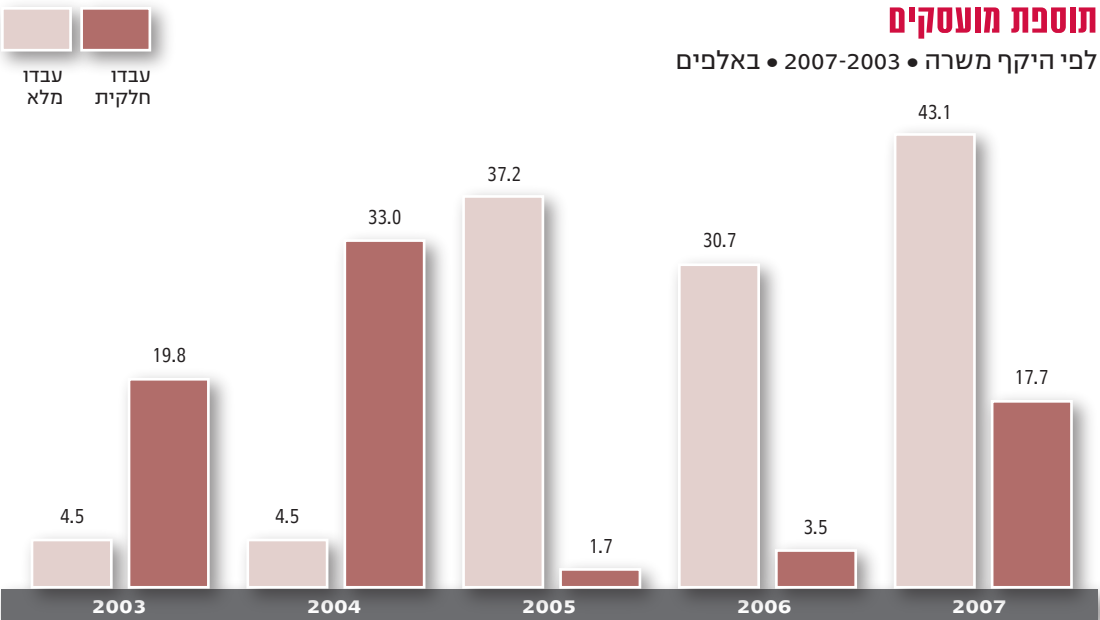
מאז חידוש הצמיחה

רוב המועסקים (הגברים) החדשים עובדים במשרות מלאות

ב־2007, רוב המועסקים החדשים עבדו במשרות מלאות. הגידול במספר המועסקים נרשם הן בקרב עובדים במשרה מלאה והן בקרב עובדים במשרה חלקית.

תוספת מועסקים

לפי היקף משרה • 2007-2003 • באלפים



הערה: לא כולל נעדרים זמנית מעבודתם.
מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.08, "נתונים מסקר כוח אדם לרבע הרביעי של שנת 2007 ולשנת 2007"; הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

תוספת מועסקים

לפי היקף משרה • 2007-2003 • שיעורי שינוי

2003	2004	2005	2006	2007	
0.5%	0.5%	3.8%	3.0%	4.1%	עבדו מלא
10.0%	15.2%	0.7%	1.4%	6.9%	עבדו חלקית

הערה: לא כולל נעדרים זמנית מעבודתם.
מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.08, "נתונים מסקר כוח אדם לרבע הרביעי של שנת 2007 ולשנת 2007"; הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

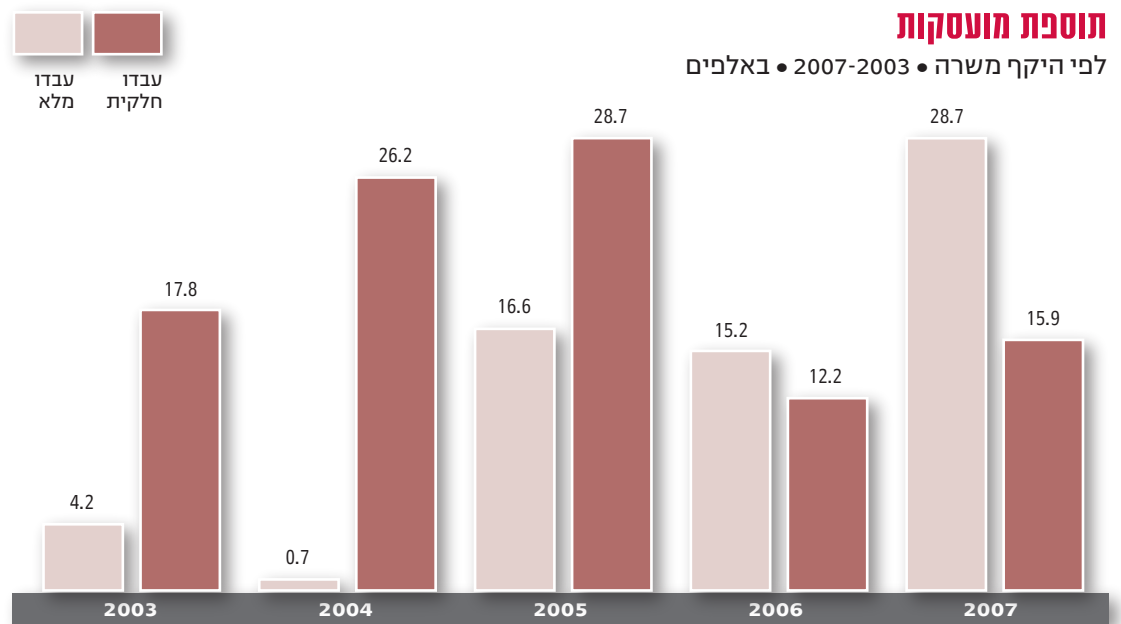
מאז חידוש הצמיחה רוב המועסקות החדשות עובדות במשרות חלקיות

לראשונה מאז תחילתו של גל הצמיחה הנוכחי, הרוב הגדול של המועסקות החדשות הועסקו במשרות מלאות.

עם זאת, אם נבחן את כל שנות הצמיחה, 2007-2003, נמצא כי אצל נשים, מספר המועסקות החדשות שעבדו במשרה חלקית היה גבוה יותר ממספר המועסקות החדשות שהועסקו במשרה מלאה: 100.8 אלף לעומת 65.4 אלף.

תוספת מועסקות

לפי היקף משרה • 2007-2003 • באלפים



הערה: לא כולל נעדרים זמנית מעבודתם.

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.08, "נתונים מסקר כוח אדם לרבע הרביעי של שנת 2007 ולשנת 2007"; הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

תוספת מועסקות

לפי היקף משרה • 2007-2003 • שיעורי שינוי

	2003	2004	2005	2006	2007
עבדו מלא	0.8%	0.1%	3.0%	2.7%	4.9%
עבדו חלקית	4.4%	6.1%	6.3%	2.5%	3.2%

הערה: לא כולל נעדרות זמנית מעבודתן.

מקורות: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.08, "נתונים מסקר כוח אדם לרבע הרביעי של שנת 2007 ולשנת 2007"; הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

ההיי טק - לא פתרון למרבית הישראלים כיום

התחום הנוצץ ביותר של המשק הישראלי הוא ההיי טק. זהו תחום האחראי לכמחצית הייצוא התעשייתי של ישראל והוא מגלם בתוכו כמה מסיפורי ההצלחה הכלכליים הגדולים של התקופה.

אלא שההיי טק מעסיק רק מיעוט קטן של כוח העבודה הישראלי: ב-2006, 9.2%, וזאת כאשר מתבססים על ההגדרה הרחבה ביותר של תחום ההיי טק, הכוללת לא רק את תעשיית ההיי טק אלא גם את שירותי ההיי טק (ר' הגדרה להלן).

תחום ההיי טק נפגע מהתפוגגות בועת ההיי טק העולמית בשנת 2000, ומאחר יותר גם מן המיתון יציר-האינתיפאדה. אחד הביטויים העיקריים של הפגיעה: ירידה במספר העובדים. ירידה זו באה לאחר שבמחצית השנייה של שנות ה-1990, מספר העובדים בתחום כמעט והכפיל את עצמו, מ-115.5 אלף ב-1995 ל-207.5 אלף ב-2001.

בשנות האינתיפאדה, 2001-2003, כוח העבודה בתחום ההיי טק הצטמצם ב-15 אלף והגיע לרמה של 192.6 אלף נפש. כוח העבודה הנשי ירד ב-11% וכוח העבודה הגברי - ב-5%.

ב-2004 החל התחום להתרחב שוב, והדבר בא לידי ביטוי בגיוסם של 4.5 אלף עובדים חדשים. ב-2005-2006 מספר המועסקים החדשים גדל פי 5 לערך לעומת שנת 2004 והגיע ל-20.1 אלף ו-20.7 אלף, בהתאמה. תוך כרי כך, שיעורם של עובדי ההיי טק בכלל כוח העבודה גדל ב-1% וחזר לרמתו ב-2001.

הגידול הבולט ביותר בשנתיים האחרונות נרשם בענפי השירותים בתחום ההיי טק: ענף שירותי המחשוב ריכז את מרבית תוספת המועסקים - 7.4 אלף ו-10.1 אלף, בהתאמה. מעניין לציין, כי בשנות האינתיפאדה נפגע לא רק היקף התעסוקה בהיי טק, אלא גם רמת השכר. בין השנים 2001 ו-2003, השכר הממוצע למשרת שכיר ירד מ-15,864 ₪ ל-14,195 ₪ - ירידה של 10.5%. הירידה התלולה ביותר נרשמה בשירותי ההיי טק, ובמיוחד בתחום שירותי המחשוב - ירידה של 16%.

עם היציאה מן המיתון, ב-2004, נרשמה עלייה קטנה בשכר הממוצע בתחום ההיי טק, שנמשכה גם בשנים 2005-2006. עם זאת, השכר בתחום כולו, כמו גם במרבית ענפיו, עדיין נמוך משהיה ב-2001. הענפים שבהם השכר עלה הם שניים: מחקר ופיתוח ותעשיית ציוד תקשורת אלקטרוני.

תחום ההיי טק כולל מספר ענפי תעשייה (תרופות, מכונות, רכיבים אלקטרוניים, ציוד תקשורת, ציוד בקרה ותעשיית כלי טיס) ומספר ענפי שירותים (תקשורת, שירותי מחשוב, מחקר ופיתוח).



שניים בתחום ההיי טק

לפי מין • 2006-2000 • סך כל העובדים/ות, לפי תת ענף, ושיעור תוספת העובדים/ות, לפי תת ענף • באלפים

2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	
238.0	217.2	197.1	192.6	193.2	207.5	189.3	תחום ההיי טק – סה"כ
9.2%	8.7%	8.2%	8.3%	8.5%	9.2%	8.5%	שיעור עובדי תחום ההיי טק מתוך כלל המועסקים המשק
158.6	143.8	131.5	127.8	126.1	134.6	123.1	גברים
79.4	73.5	65.5	64.8	67.0	72.7	66.0	נשים
14.8	12.3	3.7	1.7	-8.5	11.4	22.9	תוספת שנתית – גברים
5.9	8.0	0.7	-2.2	-5.7	6.7	13.9	תוספת שנתית – נשים
105.1	100.0	93.4	89.7	89.3	92.2	89.2	מזה: תעשיית היי טק
72.4	65.9	65.0	62.5	61.0	61.5	60.9	גברים
32.7	30.4	28.4	27.2	28.1	30.5	28.3	נשים
2.9	4.5	2.5	1.5	-0.5	0.6	6.9	תוספת שנתית – גברים
2.2	2.1	1.2	-0.9	-2.4	2.2	4.4	תוספת שנתית – נשים
132.9	117.3	103.7	102.9	103.9	115.3	100.1	מזה: שירותי היי טק
86.1	74.3	66.5	65.3	65.1	73.1	62.3	גברים
46.7	43.0	37.2	37.7	38.9	42.2	37.7	נשים
11.9	7.8	1.2	0.2	-8.0	10.8	16.0	תוספת שנתית – גברים
3.7	5.8	-0.5	-1.2	-3.3	4.5	9.5	תוספת שנתית – נשים

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.



שני ברוטו חודשי ממוצע בתחום ההיי טק

למשרת שכיר
2006-2001 • בש"ח • במחירי 2007

2006	2005	2004	2003	2002	2001	
15,163	14,948	14,500	14,195	14,596	15,864	תחום ההיי טק - סך הכל
15,065	14,923	14,520	14,408	14,594	15,178	ענפי תעשייה בתחום ההיי טק - סך הכל
11,360	11,083	10,852	12,440	12,506	12,268	מזה: רכיבים אלקטרוניים
19,183	18,642	18,307	17,355	17,362	18,395	מזה: ציוד תקשורת אלקטרוני
17,972	17,832	17,438	16,706	17,054	17,875	מזה: ציוד תעשייתי לבקרה ולפיקוח, ציוד רפואי ומדעי
13,999	14,095	13,484	13,569	13,688	14,131	מזה: כלי הובלה
15,236	14,968	14,485	14,025	14,598	16,395	ענפי שירותים בתחום ההיי טק - סך הכל
9,485	9,470	9,562	9,913	10,179	11,179	מזה: תקשורת
16,591	16,562	16,088	15,497	16,260	18,381	מזה: שירותי מחשוב
19,164	18,578	17,517	16,274	16,427	17,480	מזה: מחקר ופיתוח

הערה: משנת 2004 הנתונים מבוססים על מדגם חדש.
מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות.

עובדות ועובדים רבים אינם נהנים כלל מן הצמיחה

בעת כתיבת מסמך זה, כ־260 אלף ישראלים אינם נהנים מן השיפור בשוק העבודה – אם משום שהם בלתי מועסקים (211.8 אלף איש) ואם משום שהם התייאשו מחיפוש עבודה (כ־47 אלף איש) (הלמ"ס, הודעה לעיתונות 27.2.2008; בנק ישראל, דו"ח שנתי 2007). להלן נדון בכל אחת מקבוצות אלה.

הרעה במצב המובטלים

ב־2007 ירד שיעור האבטלה ל־7.3%. זאת, לאחר מספר שנים של שיעורי אבטלה גבוהים יותר.

מובטל או מובטלת זכאים לדמי אבטלה, בתנאים מסוימים. תנאי ראשון לזכאות הוא הרשמה באחד מסניפי שירות התעסוקה של משרד התמ"ת. מי שנרשם ושירות התעסוקה לא הציג לו עבודה מתאימה, זכאי לפנות למוסד לביטוח לאומי ולדרוש ממנו דמי אבטלה.

רק חלק מהמובטלים נירשם בשירות התעסוקה: מאז 1995, מדובר בכ־80%, בממוצע, מן הבלתי מועסקים. חלק קטן עוד יותר זוכה בסופו של דבר בדמי אבטלה.

ב־2002 החמירה הממשלה מאוד את תנאי הזכאות לדמי אבטלה. התוצאה: ב־2007 עמד שיעור מקבלי דמי האבטלה על 24% מהבלתי מועסקים, בהשוואה ל־46% בשנים 1995–2001 (המוסד לביטוח לאומי, אסתר טולדנו, מקבלי דמי אבטלה בשנת 2007: לוח א').

בנוסף, הממשלה צמצמה עד מאוד את גובה דמי האבטלה שמקבלים הזכאים. כתוצאה מכך, ב־2007, סך דמי האבטלה ששולמו על ידי המוסד לביטוח לאומי עמד על 1.757 מיליארד ₪, 47% בלבד מן הסכום ששולם ב־2001 (3.773 מיליארד ₪). זאת, למרות שב־2001, מספר מקבלי דמי אבטלה – 79.8 אלף – היה קטן ממספרם ב־2007 – 94.1 אלף (שם, שם).

במלים אחרות: רשת הביטחון, שבעבר הייתה פרוסה לרגליהם של נשים וגברים שנקלעו לאבטלה, הידלדלה עד מאוד.

התארכות משך חיפוש העבודה

בה בשעה ששיעור הבלתי מועסקים מצוי בירידה, יש מספר גדול של בלתי מועסקים שאבטלתם נמשכת תקופה ארוכה. ב־2007 נרשמה, לראשונה, ירידה במשך הזמן הנדרש ליציאה מאבטלה (בנק ישראל, דו"ח שנתי 2007: 197). עם זאת, אחוז המחפשים עבודה מעל חצי שנה נותר גבוה – 38.7% מן המובטלים (שם: שם).

נתונים המתפרסמים על ידי הלמ"ס והקיימים רק עד 2006 מעלים, כי בקרב אלה שאינם מועסקים תקופה ממושכת, חלקם של המחפשים עבודה למעלה מארבע שנים ירד מ־20.6% ב־2004 ל־14.5% ב־2006; חלקם של אלה המחפשים עבודה בין שנתיים לארבע שנים ירד גם הוא במעט (מ־39% ל־37%). לעומת זאת, חלקם של המחפשים עבודה עד לשנתיים עלה מ־40.4% ב־2004 ל־48.6% ב־2006. (הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות).

התייאושות מחיפוש עבודה

אל ציבור הבלתי מועסקים/ות יש להוסיף ציבור משמעותי נוסף: אלה אשר התייאשו ונטשו את המאמץ למצוא עבודה. המתייאשים הם אנשים הרוצים לעבוד, אבל כישלונם למצוא עבודה במשך זמן רב גורם להם להפסיק את החיפוש. אם נחבר את המתייאשים עם הבלתי מועסקים, נמצא כי שיעור האבטלה בישראל גבוה מהשיעור הרשמי.

ב־2006 (השנה האחרונה עבורה יש לנו נתונים) הגיע שיעורם של הגברים והנשים היהודיים המתייאשים מחיפוש עבודה ל־0.9% מכוח העבודה האזרחי. בשנת 2000 עמד השיעור על 1.3%².

שיעור המתייאשים הוא משמעותי במיוחד בקרב אזרחי ישראל הערבים ו"אחרים" (נוצרים שאינם ערבים, רובם מהגרים מברה"מ לשעבר), ובעיקר אצל הנשים בקרבם: שיעור הגברים המתייאשים מתוך כוח העבודה האזרחי של ערבים ואחרים עלה בתוך שש שנים מ־4.1% ל־7.8%, ואילו שיעור הנשים המתייאשות מתוך כוח העבודה האזרחי של ערביות ואחרות עלה מ־6.9% ב־2000 ל־12.8% ב־2005. בשנת 2006 נרשמה ירידה משמעותית בשיעור הנשים המתייאשות ושיעורן עמד על 7.7%. בסיכומו של דבר, 8% לערך מכוח העבודה האזרחי של ערבים ואחרים, היו גברים ונשים שהתייאשו מחיפוש עבודה (הלמ"ס, סקרי כוח אדם, שנים שונות).

ירידה בשיעור העובדים במשרה חלקית שלא מרצון

לבסוף, אל ציבור הבלתי מועסקים והמתייאשים בישראל ניתן לחבר גם את העובדים והעובדות המועסקים בעבודה חלקית שלא מרצון. בשנת 2000, 19% לערך מן המועסקים במשרות חלקיות בישראל דיווחו כי הם עושים זאת שלא מרצון; ב־2007 ירד שיעורם ל־14.4%. נשים וגברים אלה רוצים לעבוד יותר, אך אינם מוצאים עבודות במשרה מלאה (בנק ישראל, דו"ח שנתי 2007).

לפי נתוני ה־OECD, שיעור העובדים במשרה חלקית שלא מרצון בישראל גבוה יותר מפי 3 מאשר במדינות ה־OECD. בנק ישראל מציין כי כ־80% מן המועסקים חלקית שלא מרצון הן נשים (בנק ישראל, דו"ח שנתי 2005, עמ' 178–181).

² לחודשים אפריל-דצמבר 2000.